Het Buitengebeuren

Afgelopen donderdag (19 september) was er weer eens een feestje in het Max Euwe Centrum in Amsterdam en daarvoor word ik als medebiograaf van Max Euwe altijd keurig uitgenodigd. Als ik enigszins kan, bezoek ik die gelegenheden trouw. Het ging dit keer om twee Amerikaanse uitgaven van Nederlandse boeken ; het toernooiboek van het WK-toernooi 1948 in Den Haag en Moskou van Euwe zelf en de vertaling in het Engels van 'Mijn Schaken' van Hans Ree, die het voorwoord voor het eerste boek geschreven had. Het voorwoord van Ree's boek was van Jan Timman. Beide boeken zijn nu ook voor het Engelstalige publiek leesbaar in de uitgaven van Russell Enterprises, een Amerikaanse uitgeverij, waarvan de naamgever, Hanon Russell, zelf aanwezig was.
Het was al weer een tijdje geleden, dat ik in het Max Euwe Centrum geweest was. Wat me meteen opviel, was een nieuwe fotogalerie bij de ingang van het kleine museum met zijn enorme bibliotheek, een hele wand. Die bleek volgens de bijgevoegde tekst gebaseerd te zijn op de nationale 'Canon', waarvoor het Nederlandse publiek enkele jaren geleden mocht stemmen. Frans Kuijpers werd toen negende en is dus ook opgenomen in de serie van elf portretten, de nummers 1 tot en met 10 van de stemming, terecht aangevuld met Fenny Heemskerk.
Het gaat om oude foto's. Ik vermoed dat die van Frans genomen is tijdens het Nederlands kampioenschap van 1963 in Den Haag, zijn debuut op dat niveau, het toernooi dat hij zo verrassend op zijn naam wist te schrijven. Hij draagt erop nog zijn zestiger jaren-brilletje. Natuurlijk voert Euwe de lijst aan in zijn eigen museum.
Buiten het feestvarken, Hans Ree, telde ik nog vijf andere grootmeesters en twee meesters en een WIM onder de aanwezigen : Jan Timman, Genna Sosonko, Ian Rogers (Aus), Yasser Seirawan (VS) en Karsten Müller (Dui), Hans Böhm en Yochonan Afek (Isr) en Caty Rogers (Aus). Overigens wonen het echtpaar Rogers, Seirwan en Afek in Amsterdam.
Eregaste was Fietie Euwe, de dochter van Euwe, die ondanks haar inmiddels gevorderde leeftijd nog steeds een opvallend levendige indruk maakt. Zij kreeg het eerste exemplaar van het boek van haar vader over Den Haag/Moskou overhandigd van Hanon Russell.
Verder zag ik arbiter Geurt Gijssen, die redelijk hersteld bleek van vier operaties en een aantal oude kennissen. Natuurlijk waren er ook de mensen van New In Chess, van wie Allard Hoogland het woord deed. Het waarom werd mij niet helemaal duidelijk, want geen van de twee boeken is daar uitgegeven. Hij introduceerde zijn Amerikaanse collega, Hanon Russell, die na een kort praatje het woord gaf aan de Duitse grootmeester Karsten Müller, die ik voor het eerst ontmoette, al had ik wel eerder e-mail-contact met hem gehad. Hij hield een praatje over de partijen Euwe-Capablanca en Euwe-Aljechin (de Parel van Zandvoort), die hij met behulp van de computer Houdini aan een grondige analyse had onderworpen. In beide gevallen beperkte hij zich tot de kritieke stelling en kwam hij met verrassende vondsten op het werk van Euwe en Gary Kasparov, die dwingen tot heroverweging van hun analyses.
Ook Hans Ree zelf voerde nog even het woord : hij bleek Russell bij toeval in Venetië ontmoet te hebben en dat resulteerde uiteindelijk in deze vertaling. "Is het een goed boek ?", had Hanon hem gevraagd. "Ja", had Hans geantwoord. "Okay, dan breng ik het uit". Zo gemakkelijk kan het dus gaan.
Het boek van Euwe over het toernooi van Den Haag/Moskou 1948 is een klassieker in de schaakliteratuur, waarmee mijn hele generatie is opgegroeid. Het verscheen nog datzelfde jaar bij uitgeverij 'De Tijdstroom' in Lochem en behoort zeker tot de beste boeken, die Euwe geschreven heeft, in kwaliteit vergelijkbaar met het boek van David Bronstein over het

Kandidatentoernooi 1953 in Zürich.
Den Haag/Moskou 1948 was een historisch toernooi, want het markeerde het punt waarop de Wereldschaakbond (FIDE) voor het eerst zeggenschap kreeg over het wereldkampioenschap en dat was vooral de verdienste van Euwe zelf. Alexander Alechin was in 1946 in het Portugese Estoril als regerend wereldkampioen overleden. Tot op dat moment koos de wereldkampioen zijn eigen uitdager uit. Euwe stelde voor het hele systeem te democratiseren met zonetoernooien, een interzonaal toernooi en een kandidatentoernooi, maar daarvoor moest er eerst een nieuwe wereldkampioen komen. Dat leidde uiteindelijk tot de vijfkamp met Mikhail Botwinnik (Sov), Vassily Smylov (Sov), Paul Keres (Sov), Samuel Reshevsky (VS) en Euwe zelf. Ook de Amerikaans Rueben Fine werd uitgenodigd voor het enorme toernooi, dat bijna twee maanden zou duren, maar hij zag ervan af. Botwinnik won met grote voorsprong en werd de eerste FIDE-wereldkampioen.
Het toernooi kwam zeer moeizaam tot stand, maar wie het naadje van de kous wil weten, verwijs ik naar de Euwe-biografie, die Alexander Münninghoff en ik publiceerden in 1976. De periode 1937-1948 heb ik toen voor mijn rekening genomen.
Euwe schreef er een schitterend boek over het toernooi , dat terecht alom geprezen werd, maar er kwamen geen vertalingen. Nu is die er eindelijk. Hoe goed het werk van Euwe was, blijkt uit het feit, dat de huidige computers er niet meer dan een handvol fouten uitgehaald hebben en dat op een totaal van vijftig partijen.
In het boek van Hans Ree staan geen analyses. Het verscheen in 2010 bij uitgeverij Atlas en ik heb er toen al lovend over gesproken in dit prachtblad. Hij schreef er als opdracht 'Voor Jules, oude makker' voor me in en daar voelde ik me behoorlijk gevleid mee.
We kennen elkaar al zo'n beetje een halve eeuw. We hebben nog samen gespeeld in het Sazabo-toernooi (Samenwerkende Zaalsport Bonden) in de Oude RAI in Amsterdam, hij voor het Barleus Lyceum en ik voor het Ignatius College, maar niet tegen elkaar, want hij speelde op een hoger bord dan ik.
'My Chess', zoals de Amerikaanse uitgave heet, bevat persoonlijke herinneringen van Ree, ook aan mij. In 1977 was de Kandidatentweekamp tussen oud-wereldkampioen Tigran Petrosjan (Sov) en de toen net gedefecteerde Viktor Korchnoi in het Italiaanse Castelvecchio (Il Ciocco), maar er bleken twee Castelvecchio's (het oude kasteel) te zijn en ik belandde natuurlijk in het verkeerde. Het kostte me een dag extra reizen extra. Dat vond Ree amusant ; ik toen niet, maar inmiddels kan ook ik er wel om lachen.
We hebben heel wat reizen samen gemaakt en daar haalt Ree vermakelijk episodes uit op. Met name het hoofdstuk over zijn gebroken been tijdens de Olympiade 1978 in Buenos Aires is hilarisch. Natuurlijk had ik 'Mijn Schaken' al gelezen, maar herlezing onder de titel 'My Chess' was bepaald geen straf in tegendeel.
Twee dagen eerder was Frans Kuijpers bij me op bezoek. Eerst hebben we samen de drukker bezocht en die bracht via e-mail de volgende dag een offerte uit. Frans had ook nog twee mappen bij zich over de Nederlandse kampioenschappen vanaf 1981, toen hij voorzitter van het organisatiecomité werd. Een deel van die informatie heb ik inmiddels verwerkt in het manuscript, maar ik heb nog wel wat werk voor de kiezen.
Op 6 november begint in Chennai (het vroegere Bombay) in India de lang verwachte match om het wereldkampioenschap tussen titelverdediger Viswanathan Anand (Ind) en zijn uitdager Magnus Carlsen (Noo). De laatste had een goede generale repetitie in de Amerikaanse stad Saint Louis, die tegenwoordig het centrum van het schaakleven in de Verenigde Staten is. De plaatselijke schaakclub zetelt in een gebouw van maar liefst drie verdiepingen en is dagelijks toegankelijk. Al enige jaren wordt daar het nationaal

kampioenschap afgewerkt.
Aan de overkant van de straat bevindt zich 'The Hall of Fame' van het Amerikaanse schaak, een museum waarin de hele Amerikaanse schaakgeschiedenis aan bod komt, vanaf de tweekamp tussen Wilhelm Steinitz (Tsj/Dui,Eng/VS) en Johann Zukertort (Dui) in 1886, waarvan enkele partijen in Saint Louis gespeeld werden ; de andere in New York en New Orleans. De eerste won overtuigend (+10, =5,-5) en riep zichzelf uit tot wereldkampioen. Dat was uitermate ijdel, maar niet geheel ten onrechte. Hij verdedigde zijn titel met succes tegen Celseo Golmayo (Spa/Cub) (Havanna, +5, =0, -0), Mikhail Tsjigorin (Rus) (Moskou 1889, +10, =5, -2), Isidor Gunsberg (Hon) (Havanna 1890-1891, +10, =2, -6) en nog een keer tegen Tsjigorin (New York +6, =9, -4) alvorens Emanuel Lasker (Dui) hem in 1894 onttroonde (Havanna +8, -10,= 5).
De rol van Saint Louis was dus beperkt tot de mecenas Rex Sinquefield in 2008 op het toneel verscheen, een steenrijke sponsor, die zijn leven begon in een weeshuis in Saint Louis en later een vermogen vergaarde in de financiële wereld en onder meer persoonlijk sponsor werd van Hakiru Nakamura, de sterkste Amerikaanse speler van dit moment.
Dit jaar lanceerde hij een nieuw project, het toernooi om de Sinquefield Cup, natuurlijk in Saint Louis, een dubbelrondige vierkamp met Magnus Carlsen, Levon Aronian (Arm), Hakiri Nakamura en Gata Kamsky (VS) als deelnemers. Bij de prijsuitreiking liet hij geen twijfel over zijn ambities bestaan : hij wil zijn toernooi uitbouwen tot het Amerikaanse Wijk aan Zee. Geld is bepaald het probleem niet.
Carlson schreef de vierkamp met 4,5 uit 6 met overmacht op zijn naam en streek daarmee 70.000 dollar (52.000 euro) op, niet slecht voor weekje schaken. Hij won twee keer van Kamsky en kon in de laatste ronde achterover leunen in zijn partij tegen Aronian, maar met een pion minder weigerde hij zelfs een remise-aanbod. Aronian kon zijn ogen niet geloven, deed een paar keer niet de beste zet en moest eraan geloven.
En dan was er nog de tweekamp om het wereldkampioenschap bij de vrouwen. Die werd gehouden in de Chinese stad Taizhou met de Oekrainse Anna Ushenna als titelverdedigster en de Chinese uitdaagster Hou Yefan, die eerder al, van 2010 tot 2012, wereldkampioene was. De Chinese liet er geen gras over groeien en beëindigde de tweekwamp, die gepland was voor tien partijen, al in de zevende : 6,5-1,5 (+4, =3, -0).
Het vrouwenschaak gaat tegenwoordig ook niet meer om pinda's. Het prijzenfonds was 200.000 euro, waarvan 120.000 voor de winnares. Het enorme ratingverschil voorspelde al een uitslag met dergelijke cijfers, maar je moet het toch nog wel even waarmaken. Yefan, die ik uit Wijk aan Zee ken als een charmante vrouw, liet geen ruimte voor twijfel.

Jules Welling